

ИСПАНОЯЗЫЧНЫЕ ГЕНДЕРНЫЕ КАРТИНЫ МИРА: ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

В современной лингвистике интенсивно развивается новая исследовательская парадигма, основанная на антропоцентрическом подходе к изучению языковых явлений. Важное значение приобретают индивидуальные характеристики языковой личности. Одной из самых важных характеристик является гендер, который определяет социальную, культурную и когнитивную ориентацию индивида в мире. Гендерные исследования в языкознании появились не так давно, а именно, в 70-80-е годы прошлого века.

Анализ проблемы показал, что со временем в испаноязычных картинах мира осуществляется изменение культурной репрезентации женского пола, которое выражается в определенной нейтрализации ее негативной оценки или же ее смягчения.

Ключевые слова: *гендер, гендерные стереотипы, испаноязычные страны мира, маскулинность, фемининность, испаноязычное сообщество.*

*Andriiuchenko Y.V., Ph.D., Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

SPANISH GENDER PICTURES OF THE WORLD: DEVELOPMENT DYNAMICS AT THE PRESENT STAGE

In modern linguistics, a new research paradigm is intensively developing, based on an anthropocentric approach to the study of linguistic phenomena. Individual characteristics of the language personality are important. One of the most important characteristics is gender, which determines the social, cultural and cognitive orientation of the individual in the world. Gender studies in linguistics appeared not so long ago, namely, in the 70-80s of the last century.

An analysis of the problem showed that over time, the Spanish representation of the world is changing the cultural representation of the female, which is expressed in a certain neutralization of its negative assessment or its mitigation.

Key words: *gender, gender stereotypes, Hispanic countries of the world, masculinity, femininity, Hispanic community.*

УДК 811.111'255=161.2:821.111

*Багрова Є., студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ВІДТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ КАРТИНИ СВІТУ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА В ПЕРЕКЛАДІ

У статті досліджуються перекладацькі аспекти відтворення домінантних концептів художньої картини світу Ф.С. Фіцджеральда. Висвітлюються лінгвальні засоби репрезентації концептів, а також перекладацькі рішення, що застосовуються

для їх передачі в перекладах українською і російською мовами на прикладі роману “Ніч лагідна”.

Ключові слова: художня картина світу, концепт, запозичення, модуляція, калькування, транспозиція, адаптація, еквіваленція, дослівний переклад.

Проблематика картини світу як суб’єктивного образу об’єктивної реальності вже давно привертає увагу науковців різних філологічних дисциплін. Дослідженню художньої картини світу присвячено безліч наукових робіт, зокрема в когнітивістиці – праці А. Вежбицької [2], О. Воробйової [3], І. Голубовської [4], С. Жаботинської [6], О. Кубрякової [7]. Художній переклад обов’язково передбачає відтворення художньої картини світу, яка створюється на основі індивідуального і суспільного пізнання. Сьогодні перекладознавці почали активно вивчати можливі оптимальні засоби збереження авторського світовідчуття у перекладах художніх творів. Перші перекладацькі розвідки представлені у дослідженнях М. Грабовського [5], Т. Некряч [8], І. Шевченко [10] та інших.

У художній картині світу кожного автора можна виділити певний часовий зріз, напрямок у мистецтві та індивідуально-авторські художні концепти. У межах когнітивного напрямку художня картина світу досліджувалася як концептосфера. За визначенням О. Кубрякової, концепт – це квант інформації, що зберігається у пам’яті індивідууму та соціуму як багатовимірна структура, має образний, логічний (поняттєвий), емоційний, асоціативний та ціннісний рівні (ступінь значущості для індивідуума або соціуму) [7, с. 142]. Авторська художня концептосфера становить сукупність художніх концептів, що видозмінюються в межах одного або кількох творів одного автора. Отже, **художня картина світу** – це відображення колективної картини світу певної етнокультурної спільноти, що проходить крізь призму індивідуального сприйняття автора.

Творчість Ф.С. Фіцджеральда – багата, різноманітна і становить цікавий матеріал для перекладацького аналізу. Ф.С. Фіцджеральд писав у притаманному лише йому стилі, який втілює художню картину світу в його творах. Окремі концепти його картини світу розглядаються в сучасних філологічних розвідках, а саме висвітлюються космологічні концепти, концепт особистості та концепти кольорів. Більшість дослідників зосереджуються на епохальному романі Ф.С. Фіцджеральда “Великий Гетсбі”. Втім, недостатня увага дослідників до роману “Ніч лагідна”, який наповнений індивідуально-авторськими концептами, що представлені різноманітними лінгвальними засобами, свідчить про **актуальність** цього напрямку дослідження. Відсутність перекладознавчих робіт, особливо ґрунтовних праць, які б вивчали художню картину світу Ф.С. Фіцджеральда комплексно та виокремлювали оптимальні перекладацькі рішення, що сприяють відтворенню домінантних концептів, доводить **новизну** такого дослідження.

Мета статті полягає у перекладацькому аналізі художньої картини світу Ф.С. Фіцджеральда у романі “Ніч лагідна”.

Художня картина світу Ф.С. Фіцджеральда кидає виклик сучасним перекладачам. Часовий проміжок картини світу Ф.С. Фіцджеральда – період “втраченого покоління”

післявоєнної Америки. Письменник, який сам був символом даної епохи, дає їй назву “епохи джазу”. Естетика цього періоду кардинально відрізняється від звичних норм та уявлень американського суспільства. Характерною рисою епохи джазу стало особливе відчуття часу, в якому кожна мить відчувалася як вічність. У творах Ф.С. Фіцджеральда постійно присутні концепти ВІЙНИ, ДЖАЗУ, СМЕРТІ й АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ.

Спосіб життя Ф.С. Фіцджеральда для багатьох був втіленням “американської мрії”, однак він не був щасливим. Відчувши на собі невиправданість власних сподівань, спостерігаючи результати і наслідки витрачених зусиль на шляху до них, письменник відзначає трансформацію особистості, – людина стає нездатною керувати собою в той момент, коли вона має МРІЮ. В його творах ми також знаходимо концепти БАГАТСТВА та БІДНОСТІ, НАДІЙ і РОЗЧАРУВАНЬ, ЩАСТЯ та СТРАЖДАНЬ.

Твори Ф.С. Фіцджеральда виконані в яскравому та вишуканому стилі. Його розглядають як романтичного письменника, але він поєднує цей напрямок із реалізмом, що включає точність спостереження та детальний опис героїв і подій. Його романи висувають особливі вимоги до будь-якого перекладача. Письменник не тільки майстерно використовував граматичні прийоми, а й вводив у свою розповідь різноманітні парадоксальні словосполучення і складні поширені речення. Перекладачеві часто необхідно перефразувати висловлювання автора для кращого розуміння авторського задуму. Мова письменника наповнена різними художніми засобами, особливо метафорами. Роман “Ніч лагідна” великою мірою автобіографічний твір, в якому Ф.С. Фіцджеральд описує власні почуття, зміну світогляду та зворотній бік ШЛЮБУ, як-от у такому прикладі: “*For God’s sake, Violet, drop the subject!*” *exploded her husband. “Get a new joke, for God’s sake!”* [1, с. 25] – “*На бога, Вайолет, тобі ще не набридло? – вибухнув її чоловік. **Переміни пластинку, прошу тебе!***” [9, с. 25].

Ф.С. Фіцджеральд показує, що у ШЛЮБІ не завжди все буває радісно. Перекладач М. Пінчевський використовує спосіб модуляції, “for God’s sake” видозмінюється на “на Бога”, перекладач міг використати вираз “заради Бога”, але, очевидно, дібраний ним вираз краще звучить при прочитанні. Він також уникає другого повтору цього виразу і замінює його на “прошу тебе”, щоб уникнути нагромадження повторів. Перекладач також добирає знайомий українському читачеві вираз “зміни пластинку”, щоб змалювати роздратування героя. Російська перекладачка Є. Калашнікова адаптує англійський текст для сприйняття російським читачем. Вона зберігає повторення ‘ради Бога’, але, вочевидь, вставляє другий повтор зарано, тому виникає нагромадження повторів. Фразеологічний вираз “drop the subject” втрачає своє забарвлення і зазнає спрощення “найди себе другу тему”.

Чимало прикладів репрезентують концепти ВІЙНИ та ДЖАЗУ: “*With half an hour to wait for her train Rosemary sat down in the **Café des Alliés** on the Croisette, where the trees made a green twilight over the tables and an orchestra wooed an imaginary public of cosmopolites with the **Nice Carnival Song and last year’s American tune**” [1, с. 56] – “До поїзда лишалось ще півгодини, і Розмері вирішила перечекати в “**Кафе союзників**” на Крузетт, де в зеленій півтемряві під деревами стояли столики, а оркестр виконував*

для уявного космополітичного панства мелодію “Карнавал у Ніці” й наймодніший минулого року американський блюз” [9, с. 58].

М. Пінчевський дослівно перекладає назву кафе, яка підкреслює післявоєнну атмосферу, відсилаючи нас до “The Allies of World War I” – союзницьких держав, які утворили коаліцію. Перекладач змінює назви пісень “the Nice Carnival Song” та “American tune” для того, щоб український читач краще зрозумів художню дійсність, яка оточувала героїв. Оскільки те, що зрозуміло для американського читача, може бути незрозумілим для українського, перекладач наближує тенденції минулого століття до читача. У російському перекладі перекладачка калькує назву кафе, щоб відтворити дух Франції. “Public of cosmopolites” перетворюється на “толпу космополитов”, що надає перекладу відтінок презирства, якого не було в оригіналі.

Яскрава та кольорова епоха ДЖАЗУ відтворюється у фрагменті: “Turning the corner made by some flats, they came upon the white crackling glow of a stage, where a French actor – his shirt front, collar, and cuffs tinted a brilliant pink – and an American actress stood motionless face to face” [1, с. 83]. – “Обійшовши фанерну перегородку, вони опинилися перед залитою білим тріскотливим світлом площадкою, посеред якої нерухомо, ніс у ніс, стояли французький актор – манишка, комір і манжети яскраво-рожевого кольору – і американська актриса” [9, с. 83].

М. Пінчевський перекладає це речення, використовуючи модуляцію – заміною “face to face” на “ніс у ніс”, також він запозичує назви одягу, щоб підкреслити, що актор – француз. У російському варіанті перекладачка використовує модуляцію, оскільки зникає “motionless”. Вона виділяє головних героїв у цьому реченні, вочевидь, для того, щоб зробити на них акцент і створити ефект кінокадру та наблизити читача до магії знімального майданчика.

Неодноразово Ф.С. Фіцджеральд використовує концепт БАГАТСТВА: “For her sake trains began their run at Chicago and traversed the round belly of the continent to California; chicle factories fumed and link belts grew link by link in factories [...] these were some of the people who gave a tithe to Nicole” [1, с. 71]. – “Для неї мчали поїзди, оперізуючи кругле черево континенту від Чикаго й до Каліфорнії; диміли фабрики жувальної гумки, кілометр по кілометру подовжувалися конвеєрні лінії в цехах [...]”. Всі ці люди були тільки жменькою з-поміж безлічі, що платили Ніколь свою данину” [9, с. 71].

М. Пінчевський відтворює світ БАГАТСТВА, королевою якого була Ніколь. Читач може уявити всю систему, яка налагоджувала безхмарне життя головної героїні. Саркастичний вислів “give a tithe”, який означає “платити десятину”, дещо узагальнений у перекладі “платити данину”, але сарказм компенсується за допомогою скептичного “всі ці люди були тільки жменькою з-поміж безлічі”. С. Калашнікова дослівно перекладає цей вислів, що робить переклад дуже буквальним.

У наступному фрагменті можна побачити протилежний концепт БІДНОСТІ: “They had little money but Mrs. Speers was so sure of Rosemary’s beauty and had implanted in her so much ambition, that she was willing to gamble the money on ‘advantages’; Rosemary in turn was to repay her mother when she got her start” [1, с. 66]. – “У них було обмаль грошей, але місіс Спірс поклала такі надії на доньчину вроду та на

амбіцію, яку сама її прищепила, що ладна була важити всім, що мала; ставши на ноги, дівчина віддачить матері сповна” [9, с. 67].

Перекладач використовує переклад з елементами адаптації, так вираз “when she got her start” адаптується до українського “ставши на ноги”, і перекладач додає “сповна”, щоб речення було закінченим. Російська перекладачка також дещо адаптує цей фрагмент тексту: “when she got her start” до російського “станет на ноги”, перекладачка також розширює “to geray” до “с лихвой возместит все затраты”, що надає більш панорамного представлення концепту БІДНІСТЬ.

Читаючи роман, відчуваємо втілення концепту КРАСИ: “*Back at two o'clock in the Roi George corridor the beauty of Nicole had been to the beauty of Rosemary as the beauty of Leonardo's girl was to that of the girl of an illustrator*” [1, с. 120] – “*Дві години тому в коридорі готелю “Король Георг” врода Розмері поблякла перед вродою Ніколь, як блякне портрет красуні в ілюстрованому журналі поряд з жіночим портретом Леонардо*” [9, с. 121].

Перекладач використовує модуляцію, оскільки він вводить додаткове слово “поблякнути”, що посилює репрезентацію концепту КРАСИ, а також “Leonardo's girl” перетворюється на “жіночий портрет Леонардо”, що підкреслює уявлення про класичну КРАСУ жінки. Назва готелю транскодується з французької мови як у перекладі українською, так і російською.

Отже, на основі аналізу наведених прикладів можна стверджувати, що художня картина світу Ф.С. Фіцджеральда вимагає ретельного перекладацького дослідження, щоб можна було передати всі образи, відчуття та характери героїв так, аби читач зміг наблизитися до культури та часу автора. Концепти, закладені у творі, можуть відчуватися у всій повноті у перекладі тільки за умови ґрунтовного аналізу художньої картини світу письменника.

Перспективи перекладів творів Ф.С. Фіцджеральда та їх досліджень не залишають сумнівів. Художня картина світу автора – унікальна, наповнена різноманітними художніми засобами та образами, що, в свою чергу, утворюють багатогранні концепти. Подальші дослідження в цьому напрямку сприятимуть не тільки покращенню перекладів його творів, а й можливості повніше відтворити художній світ автора в нових сучасних перекладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Fitzgerald F.S. Tender is the Night.* – London : Penguin Books LTD, 1986. – 315 p. 2. *Вежбиця А.* Язык, культура, познание. – М. : Рус. словари, 1997. – 416 с. 3. *Воробьева О.П.* Стилистические средства в аспекте интеграции текста / О.П. Воробьева // Исследования целого текста: тез. докл. – М. : Наука, 1986. – С. 33. 4. *Голубовська І.О.* Етнічні особливості мовних картин світу / І.О. Голубовська. – К.: Логос, 2004. – 284 с. 5. *Гарбовский Н.К.* Теория перевода. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 543с. 6. *Жаботинская С.* Когнитивная лингвистика: ракурсы анализа языковой картины мира / С. Жаботинская // Актуальні проблеми металінгвістики: наук. зб. – К. : Брама, 1999. – С. 3–8. 7. *Кубрякова Е.С.* Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познани мира / Е.С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с. 8. *Некряч Т.С., Чала Ю.П.* Вікторіанська доба в українському художньому перекладі : монографія. – К. : Кондор, 2013. – 195 с. 9. *Фіцджеральд*

Ф.С. Ніч лагідна: Роман / Френсіс Скотт Фіцджеральд; пер. з англ. М. Пінчевського. – К. : ТОВ “Компанія “ВЕЛМАЙТ”, 2014. – 448 с. 10. Шевченко І.С. Герменевтический аспект перевода как вторичной метакоммуникации // Проблемы перекладознавства, комунікативної та когнітивної лінгвістики: Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – Х. : Константа, 2003. – Вип. № 609. – С. 7-11.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2018.

*Багрова Е., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

ВОСПРОИЗВЕДЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КАРТИНЫ МИРА Ф.С. ФИЦДЖЕРАЛЬДА В ПЕРЕВОДЕ

В статье исследуются переводческие аспекты воспроизведения доминантных концептов художественной картины мира Ф.С. Фицджеральда. Рассматриваются лингвальные средства репрезентации концептов, а также переводческие решения, которые используются для их передачи в переводе на украинский и русский языки на примере романа “Ночь нежна”.

Ключевые слова: художественная картина мира, концепт, заимствование, модуляция, калькирование, транспозиция, адаптация, эквиваленция, дословный перевод.

*Bahrova Y., student
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

RENDERING F. SCOTT FITZGERALD’S ARTISTIC MODEL OF THE WORLD IN TRANSLATION

The article deals with the aspects of translation in the reproduction of the dominant concepts of F.S. Fitzgerald’s artistic world model. It investigates linguistic means of conceptual representation as well as translation decisions in Ukrainian and Russian translations based on the novel “Tender in the Night”.

Keywords: artistic model of the world, concept, borrowing, modulation, calque translation, transposition, adaptation, equivalence, literal translation.

УДК 811.161.2’373.7](091):581.527

*Бондаренко М., студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З ФЛОРИСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УКРАЇНЦЯ

У статті проаналізовано фразеологічні одиниці з часто вживаним флористичним компонентом, зафіксовані у “Фразеологічному словнику української мови” за ред. Л. Паламарчука, розглянуто внутрішньосистемні зв’язки, у яких вони перебувають, а також показано, як досліджувані одиниці функціонують у сучасному інформаційному просторі.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, флористичний компонент, мовна картина світу, сучасний інформаційний простір.